



CARACTERUL AUTONOM AL DOBÂNZII ÎN CONTRACTELE DE ÎMPRUMUT ȘI CREDITARE

ALEXANDRU BOT

Circuitul financiar, similar oricărui alt sistem de relații civile, îmbracă o anumită formă juridică; transmiterea și preluarea capitalului fiind prioritar realizate prin instituțiile contractelor de împrumut și credit. Primatul reglementărilor numite se concretizează în faptul că prin acestea, în sens larg, poate fi acoperită orice obligație de plată, cu termen, a unei sume de bani ori a altor bunuri de gen. Respectiv, necesitatea reglementării acestor relații sociale e condiționată nu numai de caracterul lor specific, ci și de volumul acestora.

În acest context, adoptarea în 2002 a Codului Civil al Republicii Moldova a venit să marcheze o nouă etapă în reglementarea adecvată a raporturilor financiare. Și în acest context tema abordată nu poate evita subiectul dobânzilor în contractele de împrumut și credit.

Art. 585 Cod Civil prevede că în cazul în care, conform legii sau contractului, obligația este purtătoare de dobândă, se plătește o dobândă egală cu rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei, dacă legea sau contractul nu prevede o altă rată. Respectiv, rigorile normative nu definesc cuprinsul juridic al dobânzii convenționale, delegând această prerogativă părților contractante sau anumitor reglementări speciale.

Din talmăcirea aceleiași norme, justificat se impune întrebarea dacă dobânda, în sens juridic, este fructul produs de capitalul creditorului, prestația sau o obligația accesorie raporturilor oneroase de împrumut și creditare.

<http://dreptprivat.wordpress.com/wp-includes/js/tinymce/plugins/wordpress/img/trans.gif>

Reieșind din dilema abordată, evidențiem că pentru a decide dacă dobânda contractuală este sau nu un fruct, trebuie să stabilim dacă capitalul cedat cu împrumut sau în forma creditului bancar, este sau nu un bun frugifer. Astfel, doctrina reține că un bun poate fi considerat frugifer dacă acesta este susceptibil de a produce fructe.^[1] Fructul în baza art. 299 C.Civ. al RM este venitul, sporul și produsele pe care le dă lucrul, iar fruct al dreptului este venitul și beneficiile dobândite în urma folosirii acestui drept. Fruct al lucrului și al dreptului se consideră, de asemenea, veniturile și beneficiile pe care acest lucru sau drept le asigură prin intermediul raporturilor juridice. În baza temei abordate, în mod categoric prezintă interes pentru demersul nostru așa-numitele fructe civile, *alias* veniturile susceptibile de a fi produse de capitalul dat cu împrumut. Astfel, literatura de specialitate^[2] apreciază că veniturile sunt sumele de bani sau alte produse rezultate din folosirea bunului de către o altă persoană, precum chiriile, arenzile, dobânzile, venitul rentelor, dividendele și partea din venitul net distribuit, în condițiile legii, în urma lichidării unui patrimoniu. Deci, veniturile sunt avantajele materiale care se pot obține de la un bun în mod periodic.

În încercarea sa de a da o interpretare art. 299 C.Civ. al RM, doctrinarii autohtoni desigur că au meritul de a seta corect vectorul de analiză, dar însăși explicarea noțiunii de fruct civil este în opinia noastră neexhaustivă. Critica pe care o abordăm ține de ideea conform căreia nici norma de drept, nici interpretarea ei neoficială nu evidențiază că noțiunea de venit este o instituție ce-i profită exclusiv titularului de creanță, conform obiectului de cercetare împrumutătorului. Astfel încât, prin a decide asupra dobânzii ca fiind un fruct civil am evidențiat doar subiectul creanțierului. Or, reieșind din faptul că atât împrumutul putător de dobândă, cât și creditul bancar reprezintă un cumul de raporturi juridice oneroase, atunci analiza căreia ne-am dat schimbă

radical accentele. Deoarece în baza art. 197 alin. (2) C.Civ. act juridic cu titlu oneros este actul prin care se procură unei părți un folos patrimonial pentru obținerea în schimb a unui alt folos patrimonial. Respectiv, dacă e să cercetăm dobânda din punct de vedere al folosului cedat pentru dobândirea unui capital străin, atunci aceasta ar trebui abordată din punct de vedere al obligației juridice cu care este grevat patrimoniul debitorului.

Din interpretarea economică a dobânzii contractuale reținem că respectiva este prețul pentru utilizarea banilor creditorului. Însă, din punct de vedere juridic și reieșind din caracterul fungibil al obiectului material al împrumutului și creditului, nu putem constata prezența raporturilor de folosință, în limita cărora debitorul ar plăti dobânda pentru "locațiunea" banilor. În acest sens, conform art. 867 alin. (1) C.Civ. prin contractul de împrumut o parte (împrumutător) se obligă să dea în proprietate celeilalte părți (împrumutatul) bani sau alte bunuri fungibile, iar aceasta se obligă să restituie banii în aceeași sumă sau bunuri de același gen, calitate și cantitate la expirarea termenului pentru care i-au fost date. În mod similar, art. 1236 alin. (1) C.Civ. prevede că prin contractul de credit bancar, o bancă (creditor) se obligă să pună la dispoziția unei persoane (debitor) o sumă de bani (credit), iar debitorul se obligă să restituie suma primită și să plătească dobânda și alte sume aferente prevăzute de contract. Din coroborarea normelor sus-citate trebuie să evidențiem că raporturile de împrumut și creditare presupun ca natură obligații transmisibile de proprietate, afectate de modalitatea termenului de rambursare a valorii acestei proprietăți. Dar indiferent de interpretarea conținutului prestației pe care este ținut să o execute creditorului împrumutului sau creditului, aceasta nu afectează cuprinsul obligației de plată a dobânzii, deoarece din textul art. 197 alin. (2) C.Civ. al RM, abordat *ad litteram*, onerozitatea contractului e determinată de condiția debitorului care procură folosul patrimonial al capitalului, oferind în schimb a unui alt folos patrimonial, și anume cel al dobânzii.

Anume din perspectiva sus-cercetată putem prefigura caracterul autonom al prestației de plată a dobânzii, ea fiind legată de capitalul împrumutat, doar în anumite limite juridice. Or, chiar și în limita în care practica comercială presupune că valoarea dobânzii se stabilește sub forma unei cote procentuale din volumul capitalului cedat, din punct de vedere juridic nu există nici o prohibiție în a negocia o dobândă unitară, nelegată procentual sau temporal de utilizarea banilor transmiși cu titlu de împrumut sau credit.

Totuși, la acest capăt de analiză trebuie să evidențiem limita conceptuală, până la care prestația dobânzii nu poate evolua într-o autentică și independentă obligație în cadrul raporturilor de împrumut și creditare.

Astfel, în temeiul art. 512 alin. (1) C.Civ. al RM în virtutea raportului obligațional, creditorul este în drept să pretindă de la debitor executarea unei prestații, iar debitorul este ținut să o execute. Sinteza teoretică a celor expuse în norma citată presupune că obiectul oricărei obligații este prestația promisă.^[3] Or, prestația, în baza aceleiași norme, are pentru fiecare caz particular o manifestare triplă: de a da, a face sau de a nu face. Respectiv, relația dintre noțiunile obligație și prestație, pornește de la categoria logică "parte-întreg", în înțelesul în care orice obligație este o prestație, însă nu orice prestație poate evolua până la conținutul obligație. Această axiomă, de altfel, nu are o aplicabilitate uniformă în literatura de specialitate, care, de exemplu, își permite să statueze că debitorul în cadrul raporturilor de credit bancar este responsabil de executarea obligațiilor de restituire (rambursare) a creditului și plata dobânzii aferente.^[4]

Dacă e să admitem că plata dobânzii îmbracă pentru părțile contractului de împrumut sau credit, conținutul unei obligații, atunci se impune a fi răspunsă cel puțin o întrebare: care este temeiul de apariție a obligației de plată a dobânzii? Însă, orice interpretare simplistă sau complexă a subiectului va avea ca finalitate concluzia conform căreia atât îndatorirea de rambursare a capitalului înstrăinat, cât și plata dobânzii, grevează patrimoniul debitorului numai sub condiția transmiterii bunurilor fungibile de către creditor. Altfel spus, debitorului îi incumbă executarea obligației de rambursare a capitalului înstrăinat în termenul convenit și cu achitarea dobânzii aferente și nicidecum două obligații de plată separate.

Mai mult decât atât dacă e să admită prin absurd că dobânda este obligație independentă, atunci ar trebui să acceptăm faptul că aceasta poate fi obiectul

unor asemenea instrumente juridice ca preluarea de datorie. În acest ar trebui să reiterăm ideea autohtonă care spune că partea debitoare din contractul de împrumut oneros sau credit este ținută responsabilă de executarea a două obligații: rambursarea în termen a capitalului preluat și plata dobânzii aferente. Astfel încât nimic nu ar împiedica părțile raportului juridico-civil să consimtă asupra preluării obligației de plată a dobânzii de către un terț.

Sediul materiei ar putea fi identificat în art. 567 alin. (1) și 568 C.Civ. al RM, care prevăd că o datorie poate fi preluată de un terț în temeiul unui contract cu creditorul, locul debitorului fiind preluat de terț. Iar în caz că preluarea datoriei a fost convenită între terț și debitor printr-un acord, acesta produce efecte doar cu acceptarea din partea creditorului.

Totuși, carența și incorectitudinea juridică a acestei ipoteze e reflectată în dilema partajării riscurilor de neonorare a obligațiilor, în special în partea garanțiilor de executare a acestora. Astfel, în ideea în care obligațiile de rambursare a capitalului și de plată a dobânzii aferente, ar fi fost în parte preluate de persoane diferite, iar executarea obligațiilor ar fi fost asigurată printr-un mijloc de garantare, atunci interesul practic s-ar focusa asupra persoanei garantului.

În acest sens, art. 571 C.Civ. al RM prevede că urmare a preluării datoriei, drepturile de garanție stabilite asupra creanței se sting în măsura în care menținerea lor nu este încuviințată de cei care le-au constituit. Or, acesta nu oferă soluții pentru cazul în care obligațiile de rambursare a capitalului și de plată a dobânzii aferente ar putea fi partajate între debitori diferiți. Altfel spus, în circumstanța în care de la debitorul inițial ar fi fost preluată obligația de restituire a capitalului cu care a fost împrumutat sau creditat, fiindu-i lăsată intactă datoria de plată a dobânzii, atunci s-ar impune întrebarea dacă garanțiile constituite se reduc proporțional micșorării obligațiilor debitorului inițial?!

Reieșind din caracterul absurd al ipotezei invocate, întrebarea sus-evidențiată nu reclamă un răspuns, deoarece asemenea situații, deși posibile, ar fi *ab initio* ilegale. În acest context, accentuăm că prestația de plată a dobânzii are ca rol principal investirea raporturilor de împrumut și creditare cu un conținut oneros. Astfel încât, extirparea lui din relația obligațională, prin uzarea de mecanisme precum preluarea datoriei dobânzii și, deci, recunoașterea independenței acesteia, ar duce la recalificarea raportului obligațional inițial. Or, contractul de împrumut oneros sau credit, ar metamorfoza într-un împrumut gratuit în partea debitorului obligației de rambursare a capitalului înstrăinat, iar în partea celui grevat cu achitarea dobânzii cel mai probabil într-o rentă gratuită sau o donație cu prestări succesive.

Totuși, modalitatea prin care un terț și-ar putea asuma executare plăților la dobândă, independent de acțiunile debitorului ce achită ratele capitalului, este realizabilă în limitele instituției juridice a executării obligației de către un terț. Art. 581 alin. (1) C.Civ. al RM prevede că dacă din lege, contract sau din natura obligației nu reiese că debitorul urmează să execute obligația personal, aceasta poate fi executată și de un terț. În acest sens, norma nominalizată nu prevede limita în care un terț își poate asuma executarea unei obligații străine. Reieșind din faptul că limitele unei obligații sunt stabilite prin cantitatea și volumul prestațiilor pe care le înglobează, considerăm că terțul își poate asuma executarea obligației debitorului și în limita prestației de plată a dobânzii. Diferența conceptuală față de mecanismul preluării de datorii constă în aceea că pentru creanțier atât debitorul, cât și terțul se prezintă a fi o unică parte împrumutătoare. Respectiv, este eliminată posibilitatea apariției dilemelor privind separarea de obligații, recalificarea de contracte, partajarea riscurilor de neexecutare sau responsabilitatea persoanelor față de constituirea garanțiilor. Or, în limita ultimelor, acestea rămân a greva răspunderea debitorului inițial, sub rezerva că executarea terțului nu acoperă și acest segment de prestații.

Evidențierea faptului că plata dobânzii și rambursarea capitalului coexistă într-o unică obligație sub formă a două prestații diferite, ne impune să decidem asupra relației dintre acestea. În acest sens, e justificată întrebarea: dacă în cadrul obligației împrumutătorului poate fi identificată ca prestație principală rambursarea capitalului, iar cea de plată a dobânzii – ca accesorie?

Dacă e să admitem că plata dobânzii este accesorie rambursării capitalului împrumutat, atunci ar trebui să facem uz de prevederile art. 300 alin. (1) C.Civ. al RM, care reglementează că un drept accesoriu este dreptul legat astfel de un alt drept încât fără acesta nu poate exista. Argumentele accesorialității, de altfel, nu sunt de neglijat, deoarece de regulă dobânda reprezintă o cotă procentuală din valoarea împrumutului sau creditului, succesiunea de plată a dobânzii e echivalentă cu cea de rambursare a capitalului, iar prestația de restituire a bunurilor este mereu prezentă în cadrul raporturilor de împrumut, indiferent de conținutul gratuit sau oneros al acestora.

Apelând la litera legii evidențiem că nici art. 585, nici art. 869 și nici art. 1237 C.Civ. al RM nu prevăd imperativul unei dobânzii indisolubil legate de capitalul împrumutat. Dimpotrivă, normele citate statuează regula supletivă conform căreia dacă părțile nu au decis asupra conținutului dobânzii, această să fie egală cu rata de refinanțare a BNM pentru instrumentul respectiv al politicii monetare, precum și regula imperativă conform căreia dobânda să fie într-o relație rezonabilă cu această rată de refinanțare.

Respectiv, reiterăm, că nu există nici o prohibiție în a negocia o dobândă sub forma unei prestații unice, care poate avea expresie patrimonială diferită de cea a capitalului împrumutat. Concluzia, în cauză se impune datorită faptului că dobânda, juridic vorbind, este o prestație de a da, presupunând îndatorirea debitorului de a transmite în proprietatea creditorului un anumit bun sau o anumită cantitate de bunuri, care poate fi realizată atât în limita unui folos material sau imaterial, cât și sub forma unei tradițiuni succesive sau unice.

Ideea pe care o enunțăm e susținută de caracterul supletiv al legii civile, care în 869 alin. (3) C.Civ. al RM, prevede că se plătește dobândă la expirarea fiecărui an pentru perioada dintre momentul încheierii contractului și cel al restituirii împrumutului dacă în contract nu este prevăzut altfel.

De altfel, legalitatea ideilor sus-menționate a venit să fie denaturată prin anumite activități escroce, care, încă, nu au o reflectare în deciziile judiciare. Astfel, e bine cunoscut faptul că anumiți cămătari se dedau practicii de a evidenția suma dobânzii nu în calitate de obiect material al unei prestații, separate, ci ca parte integră a capitalului înstrăinat debitorului. Altfel spus, la încheierea contractului de împrumut părțile îl îmbracă într-o formă gratuită, însă capitalul înstrăinat este stipulat nu în valoarea lui real transmisă, ci la mărimea finală, estimată pentru o perioadă de timp în care se plătesc dobânzi și se rambursează ratele împrumutului.

Probleme juridice ce le creează o asemenea construcție nu țin în mod neapărat de nulitatea unui act simulat, ci se materializează pentru cazul imposibilității de executare a obligației de rambursare a capitalului înstrăinat. Așadar, accentuăm că în cazul reglementării cu titlu unic al capitalului împrumutat, ca însumând și valoarea dobânzii ce necesită a fi achitată la final, neexecutarea acestei obligații duce la aceea că și suma dobânzii va fi purtătoare de dobânzi de întârziere. Or, în conformitate cu prevederile art. 619 alin. (4) C.Civ. al RM dobânzile de întârziere nu se aplică la dobânzi. Astfel, doctrina explică că dacă obligația pecuniară este purtătoare de dobândă (contractul de depozit bancar, contractul creditului bancar, contractul de împrumut (art.869) întârzierea executării obligațiilor de către debitor nu presupune plata dobânzii de întârziere la dobânzi, ci doar la suma ce constituie obligația însuși.^[5] Respectiv, încasarea dobânzilor de întârziere și pentru dobânzile contractuale reprezintă nu altceva decât o îmbogățire fără justă cauză a împrumutătorului.^[6]

Soluția în cazul dat se prefigurează prin conținutul art. 221 alin. (2) C.Civ. al RM, care prevede că actul juridic încheiat cu intenția de a ascunde un alt act

juridic (actul juridic simulat) este nul. Așadar, prin exercițiul unei acțiuni în instanța de judecată debitorul prejudiciat ar putea cere disimularea împrumutului gratuit în unul oneros, în sensul separării din valoarea capitalului transmis a dobânzii ce urmează a fi achitată. Probațiunea în cazul dat, trebuie să recunoaștem, e o sarcină destul de complicată, or, derogarea de la conținutul scris al unui contract de împrumut se poate efectua doar prin prisma interpretării adecvate a comportamentului părților, interpretare judecătorească orientată spre **decalificarea contractului** prin aplicarea normelor referitoare la actele juridice pe care părțile le-au avut în vedere la momentul încheierii contractului respectiv.^[7]

Totuși, pentru tema abordată, importanța științifică a circumstanțelor sus-analizate rezidă în determinarea limitei până la care poate urca autonomia dobânzii la împrumuturi și credite. Astfel, dacă în cazul oricăror altor obligații patrimoniale, susceptibile de a avea o expresie pecuniară, putem decide asupra aplicării dobânzilor de întârziere, atunci neexecutarea obligației de plată a dobânzii prin litera legii este exclusă din circuitul prejudiciilor ce necesită a fi reparate. Mai mult decât atât, neexecutarea obligației de plată a dobânzii contractuale nu reprezintă un temei de intervenire a sancțiunilor moratorii pentru ea însăși, ci pentru capitalul a cărui utilizare vine să o achite. De exemplu, în conformitate cu prevederile art. 1242 alin. (1) lit. c) și alin. (2) C.Civ. al RM se reglementează că creditorul poate rezilia contractul și cere restituirea creditului și a sumelor aferente dacă debitorul nu plătește dobânda în termenul stabilit, iar rezilierea contractului suspendă imediat utilizarea creditului. Dacă a reziliat contractul de creditare pentru că debitorul se afla în întârziere cu rambursarea sumelor datorate, creditorul are dreptul la o dobândă echivalentă cu rata legală a dobânzii^[8], cu specificarea că respectiva sancțiune grevează exclusiv ratele nerambursate a creditului, eventual - comisioanele aferente, și nicidecum dobânda contractuală, a cărei certitudine, lichiditate și exigibilitate rămân, de altfel, intacte și obligatorii pentru debitor.

Principiul sus-menționat pare, însă, să nu aibă o aplicabilitate sistemică, deoarece prin art. 1243 alin. (2) C.Civ. al RM, se reglementează că în cazul în care debitorul întârzie să efectueze plățile datorate în baza contractului și părțile nu au convenit în contract asupra unor penalități de întârziere, pentru suma datorată se încasează o dobândă cu 5% mai mare decât rata dobânzii prevăzute în contract. Astfel, reieșind din regula că dobânzile de întârziere nu se aplică la dobânzi, trebuie să recunoaștem că legiuitorul are o expunere ambiguă, deoarece nu specifică că norma este valabilă doar pentru cazul întârzierii la rambursarea ratelor de credit și la plata comisioanelor aferente. Or, reiterăm că autonomia dobânzii contractuale face imposibilă capitalizarea ei la suma creditului.

Din coroborarea întregului set de circumstanțe sus-enunțate, trebuie să concluzionăm că caracterul independent al dobânzii aplicate la instrumentele de împrumut și creditare, rezidă în faptul că acesta determină însăși onerozitatea relațiilor numite. Însă, dobânda sub nici o formă nu reprezintă interschimbul de foloase patrimoniale echivalente dintre părțile contractante. Or, și în lipsa clauzei de dobândă creditorul pierde o parte din activul său doar pentru o perioadă de timp, la expirarea căreia patrimoniul acestuia este recompletat cu o valoare identică, ceea ce face ca cel puțin raporturile gratuite de împrumut să dețină o natură dezinteresată.^[9] Astfel, dobânda nu vine decât să compenseze actul de cedare temporară a dispoziției, posesiei și folosinței asupra capitalului fungibil de către creditorul, ce este în imposibilitate de a-l utiliza conform propriei voințe.

Revenind la tema conținutului accesoriu al prestației de plată a dobânzii, trebuie să specificăm că dilema timpului, din punct de vedere juridic, vine să genereze argumentul decisiv. În acest sens, merită a fi analizate prevederile art. 871 alin. (1) C.Civ. al RM, conform cărora împrumutul trebuie să restituie împrumutul în termenul și în modul stabilit în contract. Iar dacă nu au fost stabilite dobânzi, el are dreptul să restituie împrumutul și până la expirarea termenului. Într-un mod mai imperativ, art. 1245 C.Civ. al RM prevede că dacă debitorul rambursează creditul înainte de scadență, creditorul este în drept să ceară reparația prejudiciului cauzat prin rambursare anticipată cu deducerea sumelor economisite, luându-se în considerare creditul ce s-ar fi putut acorda din contul acestor mijloace. Din interpretarea normelor în cauză, trebuie să concluzionăm că legiuitorul, fie și indirect, lase să se înțeleagă că încetarea prestației de rambursare a capitalului înstrăinat, duce la încetarea de drept a raporturilor de împrumut și creditare. Situație ce generează ca efect și

eupizarea prestațiilor succesive vizând plata dobânzii. Astfel încât, trebuie să menționăm că timpul reprezintă acea variabilă juridică, în limita căreia creditorul poate obține venituri sub formă de dobândă, iar debitorul are dreptul să utilizeze capitalul înstrăinat. Restituirea bunurilor împrumutate decade creanțierul de dreptul de a reclama venituri, iar partea împrumutată de dreptul de a gestiona folosința acestui capital. Deci, în limita în care creditorul și debitorul au negociat clauza timpului acordării capitalului, iar această clauză a fost încălcată prin rambursare anticipată, reclamarea venitului ratat e pe deplin justificată, împrumutătorul veghea onerozitatea raporturilor prin certitudinea încasării unui anumit volum de plăți viitoare.

Doctrina în acest sens apreciază că prevederile art. 1245 C.Civ. al RM constituie o concretizare a normei art. 575 alin. (2) C.Civ. al RM, care prevede că debitorul poate executa obligația înainte de termen dacă creditorul nu are nici un motiv temeinic pentru a refuza executarea.

Întrucât acordarea creditelor constituie pentru bancă (creditor) o activitate de întreprinzător, rambursarea anticipată a creditului o lipsește de un venit scontat (dobânda și alte plăți aferente). De aceea creditorul este îndreptățit la o despăgubire corespunzătoare venitului ratat. Creditorul trebuie însă să deducă din suma pretinsă debitorului cheltuielile neefectuate datorită rambursării anticipate a creditului, ca și acele beneficii pe care le dobândește prin utilizarea în alt fel a acestor fonduri (de exemplu, prin acordarea unui alt credit), sau pe care omite în mod intenționat să le dobândească.^[10]

În practică problema rambursării anticipate a capitalului, de regulă, își are soluția sa contractuală. Astfel, dacă e să apelăm la modele de contracte utilizate pe piața națională, atunci OMF "Credit Rapid" SRL oferă clienților săi următoarea formulă de încasare a plăților pe contractele de împrumut: "ordinea de stingere a obligațiilor este următoarea: dobânzi curente, împrumut curent, chiar dacă din documentele de plată ale împrumutatului rezultă altă ordine".^[11] Această prevedere contractuală, deși, oferă soluție reală pentru evitarea prejudiciilor descrise în art. 1245 C.Civ. al RM, totuși, nu este calibrată sub cazul de insolvență a debitorului, descrisă de imperativele legislative ale art. 586 alin. (1) și (2) C.Civ. al RM. Norma nominalizată prevede că în cazul în care debitorul datorează creditorului mai multe prestații similare, iar suma plătită nu este suficientă pentru stingerea tuturor datoriilor, se stinge datoria pe care o indică debitorul în momentul efectuării plății, iar dacă debitorul nu face o astfel de precizare, se stinge datoria care a ajuns prima la scadență. Interes prezintă totuși alineatul imediat următor care reglementează că în cazul în care creanțele au devenit scadente concomitent, se stinge în primul rând datoria a cărei executare este mai împovărătoare pentru debitor.

Tălmăcirea doctrinară a acestui pasaj^[12] explică că aplicarea regulii invocate vizează prioritar datoria care produce dobânzi și nu cea care nu le produce, iar pentru cazul când două datorii produc ambele dobânzi, imputația se va face asupra aceleia care produce dobânzile cele mai mari. Continuând logica doctrinarilor autohtoni, trebuie să accentuăm că pentru situația când însăși datoria reprezintă prestația dobânzii, prioritatea plății ei doar în care valoarea ratei la capitalul necesar a fi rambursat, va fi inferioară dobânzii calculate pentru aceeași perioadă. În caz contrar debitorul riscă să fie nejustificat impus la plata de penalități de întârziere, pentru o prestație care nu-i era imputabilă în caz de insolvență.

La acest segment de analiză nu ne rămâne decât să soluționăm dilema timpului în cadrul unor construcții juridice atipice, precum acordarea împrumuturilor oneroase sau creditelor fără termen. Problematika ține de întinderea prestației de plată a dobânzii. În acest context, art. 575 alin. (1) C.Civ. al RM prevede că în cazul în care termenul de executare a obligației nu este determinat și nici nu rezultă din natura acesteia, creditorul are dreptul de a pretinde oricând executarea ei, iar debitorul este îndreptățit să o execute oricând. Astfel, executarea obligației debitorului se va considera consumată doar la acea dată când va fi rambursată valoarea capitalului înstrăinat. Însă, perioada de până la momentul încetării raporturilor contractuale, poate fi de-o potrivă nesemnificativ de mic sau nejustificat de mare, fapt ce va influența valoarea prestațiilor succesive la plata dobânzii. Or, peste sau, dimpotrivă, sub o anumită limită a valorii dobânzilor achitate poate fi constatată incidența regulilor referitoare la îmbogățirea fără justă cauză, imputabilă pe de-o parte creditorului ce a încasat venituri în exces sau pe-altă parte debitorului care reușit să economie fără temeii legal. Întrebarea se rezumă la necesitatea de a identifica această limită.

Într-o accepțiune dezvoltată mai jos putem cerceta valoarea prestațiilor la dobândă prin intermediul relației de rezonabilitate dintre valoarea dobânzii convenționale și rata BNM, presupunând că pentru o perioadă extinsă a utilizării unui capital mic, valoarea finală a prestațiilor la plata dobânzii la fel trebuie să fie una mică.

În aceeași ordine de idei, soluția problemei poate fi identificată prin intermediul cauzei contractului de împrumut sau credit. Or, reieșind din scopul și destinația exercitării de drepturi și obligații în cadrul raporturilor de împrumut sau credit, considerăm că putem cuantifica și timpul necesar pe de-o parte reclamării de venituri de către creanțier și pe-altă parte utilizării capitalului de către debitor. Cauza contractelor sinalagmatice este definită de doctrină, ca fiind considerația angajamentului preluat de către co-contractant^[13], presupunând că concurența intereselor și prestațiilor se va realiza în momentul în care se va consuma necesitatea influenței coercitive asupra executării angajamentelor reciproce. Vorbind în limbajul exemplurilor, împrumutul sau creditul imobiliar de regulă se caracterizează printr-o valoare suficient de mare și o capacitate de a genera venituri constante, având și surse de încasare diversificate (intermediarii imobiliari, cumpărătorii finali). Astfel încât, perioada pentru care este acordat un atare capital va fi una extinsă, implicând o valoare mică a dobânzii succesive, dar cu un potențial de capitalizare suficient de mare. Această circumstanță vine în contradicție cu situația creditării unor vânzări de consum, spre exemplu de electrocasnice, în limita căroră capitalul înstrăinat este unul de mici proporții, degrevat de posibilitatea generării de profituri îndelungate. Fapt ce implică plata unei dobânzi mai mari, dar pe o perioadă mai mică.

Sinteza argumentelor privind accesorialitatea prestației de plată a dobânzii față de cea de rambursare a capitalului înstrăinat, ne permite să decidem și asupra faptului că prohibiția indexării o grevează și pe aceasta. Conform art. 871 alin. (3) C.Civ. al RM în cazul în care a împrumutat o sumă de bani, împrumutatul are obligația de a restitui suma nominală primită fără a ține cont de variațiile valorii numerarului. Astfel, reieșind din aceea că bunul accesoriu urmează soarta bunului principal, interdicția indexării e incidentă atât obligației de restituire a valorii capitalului inițial, cât și plății dobânzii contractuale.^[14] Trebuie, totuși, să contrapunem această constatare regulii din art. 869 alin. (1) și 1237 alin. (3) C.Civ. al RM, conform căreia stabilirea ratei dobânzii, precum și modificarea ei unilaterală pot fi exercitate ținând cont de variațiile indicelui inflației. Respectiv, se creează o careva confuzie legislativă referitoare la elementele de împrumut și credit susceptibile a oscila proporțional urcărilor și coborârilor inflaționiste.

Considerăm că analiza acestei problemei poate fi inițiată prin prisma noțiunii de indexare, care este definită de Dicționarul Explicativ al Limbii Române ca fiind acțiunea de a corela variațiile unei valori, cu valoarea elementului de referință[15]. Respectiv urmează să înțelegem că elementul de referință este inflația, definită drept creșterea nivelului general al prețurilor, măsurată prin evoluția de ansamblu a prețurilor la mărfurile cumpărate și a tarifelor la serviciile utilizate de către populație pentru satisfacerea necesităților de trai într-o anumită perioadă (denumită perioadă curentă) față de o perioadă fixă (denumită perioadă de bază).[16] Or, iarăși identificăm dileme directe legate de variabila timpului.

Astfel, accentuăm că din punct de vedere al esenței economice a raporturilor de împrumut și creditare, capitalul înstrăinat reprezintă o valoare statică care la începutul raporturilor contractuale este transmisă debitorului, iar la încetarea lor revine în patrimoniul creanțierului. Intervalul de timp înregistrat între aceste două extreme, divizarea capitalului în rate și cel mai important variațiile inflaționiste din această perioadă nu pot influența valoarea nominală a bunurilor cedate cu împrumut, deoarece aceste raporturi contractuale implică prestația restituției a aceluiași bun inițial predat.[17]

La acest capăt de analiză, e util să facem apel la practica franceză, care specifică că principiul nominalismului monetar este în mod particular important atunci când este discutată problema împrumutului bănesc în perioadele de depreciere economică. Art. 1895 alin. (1) C. Civ. al Franței[18], în mod similar legislației naționale, prevede că: "Obligația care rezultă dintr-un împrumut bănesc, întotdeauna nu este decât suma numerică specificată în contract. Dacă are creșterea sau diminuarea valorii monetare până la momentul de plată, debitorul este ținut la rambursarea sumei numerice împrumutate în moneda operabilă la momentul plății." Un euro = un euro.

După lungi ezitări, Curtea de Casație a Franței a decis că textul articolului nu are un caracter special pentru împrumutul bănesc, fiind aplicabilă cu titlu general tuturor obligațiilor monetare. Astfel încât, împrumutul bănesc a devenit susceptibil indexării similar tuturor obligațiilor monetare[19], cu condiția respectării prevederilor art. L. 112-1 și L. 112-2 din Codul monetar și financiar al Franței, care sancționează cu nulitate orice clauză privind interdicția indexării plăților succesive.[20]

Dobânda, însă, nu constituie un bun predat inițial de creanțier, fapt ce-o exclude din obiectul prestației de rambursare a capitalului. Deducția în cauză este argumentată nu în ultimul rând prin faptul că pentru prestația dobânzii așa-numitele perioade curentă și de bază, se consumă în momentul scadenței dobânzii, astfel că nu implică pentru aceasta un interval de timp în care ea ar varia. Așadar, necesitatea indexării pur și simplu este inaplicabilă la plata dobânzii, fapt care nu exclude însă ca următoarele tranșe ale acesteia, achitate în limita aceluiași contract, să fie din start ajustate variațiilor inflaționiste. Respectiv, orice oscilație financiară va influența dobânda convențională:

conform indicilor economici ale prezentului, pentru caz de plată unitară;

ultraactiv, pentru caz de plăți succesive ale acesteia;

cu interdicție de a retroactiva, inclusiv și pentru caz de întârziere de plată la tranșele anterioare.

De aceea tradițional se consideră că dobânda și indexarea capitalului exercită două funcții distincte: prima vine să remunereze împrumutătorul, privat pe o perioadă de o anumită sumă, iar cea de-a doua menține valoarea capitalului înstrăinat și îi permite evitarea eroziunii monetare. Fapt pentru care practica franceză permite cumularea dobânzii cu procedura indexării[21], situație, la moment, irealizabilă în limitele Republicii Moldova.

Din sinteza celor expuse, reiterăm ideea conform căreia plata dobânzii reprezintă o prestație de a da cu un caracter autonom față prestația restituirii bunurilor cu care a fost împrumutată sau creditată persoana, presupunând posibilitatea dobânzii de a avea un conținut independent de capitalul înstrăinat

și de a varia în viitor conform indicilor economici ce o influențează.

[1] Henri Mazeaud, Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, François Chabas, Introduction à l'étude du droit, Tome 1 / Premier Volume, ed. Montchresien, Paris, 2000, p. 350.

[2] Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Nicolae Eșanu, Volumul I, ed. ARC, Chișinău, 2006, p. 572.

[3] Henri Mazeaud, Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, François Chabas, Obligations. Théorie générale, op. cit., p. 232.

[4] Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Nicolae Eșanu, Volumul II, ed. ARC, Chișinău, 2006, p. 786.

[5] Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Nicolae Eșanu, Volumul II, ed. ARC, Chișinău, 2006, p. 162.

[6] Persoana care, fără temei legal sau contractual, a dobândit ceva (acceptant) ca urmare a executării unei prestații de către o altă persoană (prestator) sau a realizat în alt mod o economie din contul altuia este obligată să restituie acestei alte persoane ceea ce a primit sau a economisit // art. 1389 alin. (1) Cod Civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86, în vigoare din 12 iunie 2003.

[7] Cimil Dorin, Instituția calificării contractelor civile / Revista Națională de Drept, nr. 4, Chișinău, 2011, p. 15.

[8] Art. art. 1243 alin. (3) Cod Civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86, în vigoare din 12 iunie 2003.

[9] Prin contractele dezinteresate, dispunătorul face un serviciu gratuit gratificantului, dar nu-și micșorează patrimoniul propriu // Cimil Dorin, Bot Alexandru, Valența juridică a clasificării contractelor civile, op. cit, 180.

[10] Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Nicolae Eșanu, Volumul II, ed. ARC, Chișinău, 2006, p. 797-798.

[11] Contract de împrumut cu dobândă / OMF "Credit Rapid" SRL // http://www.creditrapid.md/_files/47-CGRetail.pdf.

[12] Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Nicolae Eșanu, Volumul II, ed. ARC, Chișinău, 2006, p. 110 - 111.

[13] Henri Mazeaud, Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, François Chabas, Obligations. Théorie générale, op. cit., p. 260.

[14] Aceeași regulă va fi valabilă și pentru raporturile de creditare, reieșind din faptul că în conformitate cu art. 1236 alin. (3) Cod Civil prevede că față de contractul de credit bancar se aplică prevederile referitoare la contractul de împrumut în măsura în care regulile aplicabile creditului nu prevăd altfel sau din esența contractului de credit bancar nu reiese contrariul.

[15] Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 485.

[16] Pct. 2.1 și 2.2 din Metodologia privind calculul indicelui inflației de bază, aprobată prin Ordinul Băncii Naționale a Moldovei și Biroului Național de

[17] Philippe Maularie, Laurent Aynès, Pierre Yves Gautier, Les contrats spéciaux, 5e édition, op. cit., p. 501, 553.

[18] Code civil, Version consolidée au 15 décembre 2011, Chapitre II : Du prêt de consommation, ou simple prêt, Section 1 : De la nature du prêt de consommation, Article 1895 // <http://legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEX>

T000006070721&dateTexte=20120106.

[19] Philippe Maularie, Laurent Aynès, Pierre Yves Gautier, Les contrats spéciaux, 5e édition, op. cit., p. 554.

[20] Code monétaire et financier, Version consolidée au 1 janvier 2012, Livre 1er : La monnaie, Titre 1er : Dispositions générales, Chapitre II : Règles d'usage de la monnaie, Section 1 : L'indexation // <http://legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006072026&dateTexte=20120106>.

[21] Philippe Maularie, Laurent Aynès, Pierre Yves Gautier, Les contrats spéciaux, 5e édition, op. cit., p. 566.